

UOT 372.3/4

**KİÇİKYAŞLI MƏKTƏBLİLƏRDƏ YARADICI FƏALLIĞIN İNKİŞAF
ETDİRİLMƏSİ ÜZRƏ İŞİN MAHİYYƏTİ, MƏQSƏD VƏ VƏZİFƏLƏRİ****Gülçin Xudaverdi qızı Xəlilova***Bakı Qızlar Universitetinin magistranı***ORCID:** 0009-0007-4008-2812**E-mail:** gulcinxelilova@icloud.com

Açar sözlər: *yaradıcı fəallıq, şagirdlər, inkişaf, ibtidai sinif, yaradıcı təxəyyül, təlim prosesi, yaradıcılıq*

Ключевые слова: *творческая деятельность, учащиеся, развитие, начальная школа, творческое воображение, процесс обучения, творчество*

Key words: *creative activity, students, development, elementary school, creative imagination, learning process, creativity*

Müasir dövrdə cəmiyyətdə baş verən dinamik proseslər təhsil sistemi qarşısında yeni tələblər qoyur. Bu tələblər təhsil məzmununda yaradıcı insanların inkişafına yönəlmiş dəyişikliklərin edilməsini zəruri edir. Məktəbin bu istiqamətdəki səmərəliliyi, təlim prosesində hər bir şagirdin yaradıcı təxəyyülünün inkişafını təmin etməsi, şagirdin yaradıcı şəxsiyyətini formalaşdırması və onu yaradıcı idrak fəaliyyətinə hazırlaması ilə müəyyən edilir. Bir çox texniki yeniliklər və külli miqdarda informasiya, məktəblərin pedaqoji praktikasında uşaqların yaradıcılıq potensialının inkişaf etdirilməsi problemini aktuallaşdırır. Bu baxımdan şagirdlərin yaradıcılıq fəaliyyətinin inkişaf etdirilməsi problemi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Uşaqların yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişaf etdirilməsi məsələsi həm məktəbəqədər, həm də ibtidai təhsil pedaqogikasının əsas problemlərindən biridir. Belə ki, “uşaqların yaradıcılıq fenomeni” və ibtidai sinifdən olan uşağın yaradıcılıq qabiliyyətləri ilə bağlı məsələlər hələ tam öyrənilməyib. Bu göstəricinin formalaşması üçün ən əlverişli dövr ibtidai məktəb yaşdır. Məhz bu yaş dövründə uşaqlarda yaradıcılıqla işləmək bacarığını inkişaf etdirmək vacib sayılır. [2, s.125] Kiçikyaşlı məktəblilərdə yaradıcılıq fəaliyyətinin inkişaf etdirilməsi, onların gələcəkdə müstəqil və yaradıcı fərdlər olmalarına əsaslı bir zəmin yaradır. Müəllimlər, valideynlər və cəmiyyətin birgə əməkdaşlığı ilə uşaqların yaradıcılıq potensialı genişləndirilə bilər.

Uşaqların yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişaf etdirilməsi, onların yalnız məktəb mühitində deyil, həyatın hər sahəsində uğur qazanmaqlarına kömək edəcəkdir. Müasir praktikada ən mühüm ideyalardan biri uşaqlarla işləməkdə müxtəlif incəsənət növlərindən kompleks şəkildə istifadənin inkişaf etdirilməsidir. Çünki məhz sintez, şagirdlərin yaradıcılıq fəaliyyətinin inkişafı üçün optimal imkanlar yaradır. Pedaqoji praktikada yaradıcı fəaliyyətin inkişafı problemi ənənəvi olaraq düşüncə tərzinin fəallaşdırılması üsullarına və yollarına endirilir. Psixologiya sahəsində o, yaradıcı fəaliyyətin səmərəliyinin artırılmasına yönəlmiş elmi inkişaf arasında indiki mərhələdə xüsusi yer tutur. Lakin bu problem pedaqoji nöqtəyi-nəzərdən çox az öyrənilib. Bu problem böyük ölçüdə kiçikyaşlı məktəblilərin yaradıcılıq fəaliyyətinin məzmununun müəyyən

edilməsi və estetik tərbiyə prosesində ümumi orta təhsilin 1-ci mərhələsində şagirdlərin yaradıcılıq fəaliyyətinin inkişafı üçün təşkilati-pedaqoji şəraitin yaradılması yolu ilə həll oluna bilər. Kiçikyaşlı məktəblilərin yaradıcılıq fəaliyyəti bizlər tərəfindən insanın yaradıcı fəaliyyətə motivasiya olunmuş hazırlığı kimi qəbul edilir. Bu, ona daxil olma sürəti, yaradıcılıq işinin səmərəliliyi və yaradıcılıq prosesində uşağın şəxsi özünü təkmilləşdirmə arzusu ilə müəyyən edilir.

Estetik tərbiyə prosesində gənc məktəblilərin yaradıcılıq fəaliyyətinin inkişafı incəsənətin sintezindən istifadə əsasında bədii yaradıcılıq fəaliyyətində səmərəli şəkildə həyata keçirilir. Musiqi və səhnə performansı və onun rəngarəngliyi - uşaq operası ibtidai sinif şagirdlərinin yaradıcılıq fəaliyyətinin inkişaf etdirilməsinin ən səmərəli formalarıdır. [4] Belə ki, onlar incəsənətin sintezinin təhsil imkanlarını optimal şəkildə reallaşdırmağa və belə *xüsusyyətlərini* inkişaf etdirmək imkanı verir:

- intellektual və estetik təcrübə;
- rəssamlıq və yaradıcılıq qabiliyyəti;
- müstəqillik və təşəbbüskarlıq;
- təxəyyül və fantaziya;
- emosional həssaslıq;
- özünü təkmilləşdirməyə motivasiyanın olması.

Kiçikyaşlı şagirdlərin yaradıcılıq fəaliyyətinin stimullaşdırılması üçün əsas təşkilati və pedaqoji şərtlər aşağıdakılardır:

- məktəblilərin özünü yaradıcı cəhətdən ifadə etmək üçün mövzu və fəaliyyət vasitələri seçmək azadlığı ilə təmin edilməsi;
- təxəyyülün və təşəbbüskarlığının, habelə motor, koqnitiv və yaradıcı fəaliyyətin təzahürünü təşviq etmək;
- bədii yaradıcılıq fəaliyyətinə daxil olmaq üçün müsbət motivasiyanın formalaşması;

Kiçikyaşlı məktəblilərdə onların yaradıcı fəallığının inkişaf etdirilməsi üzrə *işin əsas məhiyyəti* budur ki, yaradıcılıq, uşaqlarda özünü ifadə etmə, yeni fikirlər yaratma və fərqli yanaşmalarla problemləri həll etmə qabiliyyəti ilə bağlıdır. Kiçikyaşlı məktəblilərdə yaradıcılıq fəaliyyətləri, onların düşüncə sistemini genişləndirir, özünə inamı artırır və sosial bacarıqları inkişaf etdirir. Bu yaş dövründə uşaqların oyun vasitəsilə yaradıcılıqlarını inkişaf etdirmək, onlara böyük fayda verə bilər. Yaradıcılıq fəaliyyətlərinin təşkili üçün müəllimlərin və valideynlərin aktiv rolu vacibdir. Uşaqların yaradıcılıq potensialını ortaya çıxarmaq üçün aşağıdakı metodlardan istifadə edilə bilər:

— Oyunlar və rəsm: Rəsm çəkmək, plastilinlə oynamaq və müxtəlif sənət fəaliyyətləri uşaqların yaradıcılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirir. Oyun vasitəsilə uşaqların fantaziyalarını və emosiyalarını ifadə etmələri asanlaşır.

— Müxtəlif materiallardan istifadə: Uşaqlara müxtəlif materiallarla (karton, dəzgah, təbii materiallar) yaradıcılıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq imkanı verilməlidir. Bu, onların təxəyyülərini genişləndirmək və yeni şeylər kəşf etmək imkanı tanıyır.

— Qrup fəaliyyətləri: Uşaqların birgə çalışaraq yeni ideyalar yaratmaları üçün qrup şəklində fəaliyyətlər təşkil edilməlidir. Bu, həm də uşaqlara komanda işi və sosial bacarıqlarını inkişaf etdirməkdə kömək edir. [3]

Yaradıcılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək üçün uşaqların yaradıcılıq fəaliyyətinin inkişafının aşağıdakı formalarından da istifadə etmək çox vacibdir:

1. Təəssürləri haqqında hekayənin ardınca təbiətə ekskursiyaya getmək.
2. Nağıl mətnləri ilə iş: oxumaq, təkrar danışmaq, süjetin yaradıcı işlənməsi.
3. Teatr oyunları və uşaq tamaşaları.
4. Ədəbi oyunlar. [1, s. 223]

Kiçikyaşlı məktəblilərdə onların yaradıcı fəallığının inkişaf etdirilməsi üzrə *işin əsas məqsədləri* isə bunlardır:

— Yaradıcı düşünmə qabiliyyətinin artırılması: Uşaqların fərqli və innovativ fikirlər irəli sürmələri üçün mühitin yaradılması.

— Təxəyyülün genişləndirilməsi: Uşaqların öz ideyalarını, düşüncələrini və hisslərini ifadə etmələri üçün yaradıcılıq fəaliyyətlərinin təşviq edilməsi.

— Müxtəlif yaradıcılıq metodlarının tətbiqi: İncəsənət, musiqi, teatr və digər yaradıcılıq sahələrində fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi.

— Emosional inkişafın dəstəklənməsi: Uşaqların öz emosiyalarını tanımaları və ifadə etmələri üçün yaradıcılıq fəaliyyətlərindən istifadə.

Kiçikyaşlı məktəblilərdə onların yaradıcı fəallığının inkişaf etdirilməsi üzrə *işin əsas vəzifələri* bunlardır:

Yaradıcı fəaliyyətlər üçün mühitin yaradılması:

— Məktəblərdə yaradıcılığı stimullaşdıran mühitin yaradılması üçün fiziki və sosial şəraitin təmin edilməsi.

— Müxtəlif materiallardan istifadə etməklə uşaqların yaradıcı fəaliyyətlərini dəstəkləyən iş mühitinin hazırlanması.

Təlim-tərbiyə prosesinin dəyişdirilməsi:

— Müəllimlərin yaradıcı düşüncə metodları ilə tanış edilməsi və onların bu metodları sınıfta tətbiq etmələri.

— Uşaqları daha aktiv iştirak etməyə yönəldən təlim strategiyalarının tətbiqi.

Uşaqların özünü ifadə etmələrinin təşviqi:

— Uşaqların öz fikirlərini sərbəst ifadə etmələrini dəstəkləyən mühitin yaradılması.

— Yaradıcılıq fəaliyyətlərinin təqdimatı üçün və təqdimat şəraitlərinin təşkil edilməsi.

Valideynlərin rolu:

— Valideynlərin uşaqlarının yaradıcılıq fəaliyyətlərinə dəstək olmasına yönəldilməsi.

— Valideynlər üçün yaradıcılıq fəaliyyətlərinin önəmi barədə seminarların təşkil edilməsi.

Problemin aktuallığı. İbtidai sinif dövrü kiçikyaşlı məktəblilərdə yaradıcı fəallığın inkişafında mühüm mərhələdir. Məhz bu dövrdə uşağın yaradıcı potensialını inkişaf etdirmək lazımdır, çünki gələcəkdə bunu etmək daha çətin olacaq. Məqalədə təxəyyülün inkişafı və formalaşması sahəsində məktəb təcrübəsində istifadə oluna bilən sistemli yanaşmanın formalaşdırılması yolları göstərilir.

Problemin elmi yeniliyi. Kiçikyaşlı məktəblilərin yaradıcı fəallığının artırılmasının mahiyyəti və məzmunu araşdırılmış, onların yaradıcı fəaliyyətinin yolları müəyyənləşdirilmişdir.

Problemin praktiki əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqaləni orta ümumtəhsil məktəblərinin müəllimləri, tələbə və magistrantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Əlizadə Ə. Ə. Şagirdlərdə təxəyyülün inkişafı və tərbiyə edilməsi. Bakı: Maarif, 1965, 125 s.
2. Craft, A. (2021). *Creativity and the Development of Young Children*. Routledge.
3. Torrance, E. P. Cause for Concern, Chapter / Guiding Creative Talant, PrenticeHall, 1962.
4. Bəylərov E.B. Uşaqlarda istedadın müəyyənləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi. İstedadın işçi konsepsiyası. Bakı: Təhsil, 2008, 223 s.

G.X. Халилова

Характер, цели и обязанности работы по развитию творческой активности у младших школьников
Резюме

Творческая деятельность играет важную роль в развитии детей. Для младших школьников важны такие аспекты, как творческое мышление, навыки решения проблем, самовыражение и индивидуальный подход. Развитие творческих способностей детей важно не только для их академических успехов, но и для их социального и эмоционального развития.

G.K. Khalilova

Character, goals and obligations of work on the development of creative activity in junior schoolchildren
Summary

Creative activity plays an important role in children's development. Aspects such as creative thinking, problem-solving skills, self-expression and individual approach are important for young schoolchildren. Developing children's creative abilities is important not only for their academic success, but also for their social and emotional development.

Redaksiyaya daxil olub: 10.10.2024